

Politiikan totuudet eivät ole tieteenfilosofiaa

Ilkka Niiniluoto kysyi *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (2/2019), kuka hukkasii totuuden. Niiniluodon mukaan totuudenjälkeisen ajan ilmiön yhteys 1900-luvun lopun postmoderniin ajatteluun ei ole saanut tarpeeksi huomiota. Hän kehottaa filosofejä katsomaan peiliin, koska totuudenjälkeisen ajan ainekset löytyvät postmodernista filosofiasta (Niiniluoto 2019, 12). Väite postmodernismin ja totuudenjälkeisen ajan yhteyttä käsittelevän teesin vähästä huomiosta on yllättävä.

Teesiä ja sen kritiikkiä on esitetty säännöllisesti jo vuosien ajan niin suurelle yleisölle suunnatuissa analyyseissa kuin tieteen julkisuuden kapeammilla areenoilla (ks. esim. Cadwalladr 2017; Calcutt 2016; Crilley ja Chatterje-Doody 2018; Der Derian 2017; Edsall 2018; Fish 2016; Forstenzer 2018; Houston 2018; Hämäläinen 2019; McIntyre 2018; Perrin 2017; Pluckrose 2017; Pomerantsev 2016; Scruton 2017; Shermer 2017; Waldman 2016).

Uusi vuosikymmen, vanha sota

Keskustelu postmodernin filosofian ja totuudenjälkeisen ajan välisestä suhteesta kulkee tuttuja uria. Se on 1990-luvun tieteiden sodan ilmety-mä 2010-luvulla. Tieteellisen realismin kannattajien lyömäaseena on nyt Yhdysvaltojen presidentti Donald Trump ja hänen faktoista piittaamaton poliittinen retoriikkansa. 2000-luvun alussa syytös postmodernisteja kohtaan kumpusi puolestaan reaktion New Yorkin terrori-iskuihin (ks. ”Postmodernism after 9/11”). Tieteen epistemologiaan liittyvän kiistelyn rinnalla kulkee poliittinen kamppailu, joka palaa usein perinteiseen vasemmisto-oikeisto-asetelmaan. Usein esitetään, että postmodernismi on vasemmistolaisen älymystön rakentama uhka liberaalille demokratialle ja syy-pää oikeiston totuudenjälkeiselle politiikalle (ks. esim. Pluckrose 2017). Toisin sanoen vasemmiston

synti on postmodernismiin haksahdaminen, mikä on tuottanut oikeiston ajautumisen totuudenjälkeiseen politiikkaan. Kritiikki on usein morali-soivaa sävyllään. Daniel Dennettin mukaan postmodernistien toiminta on ollut ”silkkää pahuutta”. Dennett vakuuttaa postmodernistien olevan vastuussa siitä, että kyyninen suhtautuminen faktoihin ja totuuteen on levinnyt niin laajalle (Cadwalladr 2017).

Monissa postmodernia filosofiaa puolustavissa analyyseissa tuodaan esiin, että postmodernis-mia kohtaan esitetty kritiikki piirtää karikatyyria kohteestaan (Fish 2016; Perrin 2017; Houston 2018). ”Postmodernismi” on käsite, jonka merkitys kritiikeissä ty pistetään usein muutaman tarkoitushakuisesti valitun sitaatin ympärille. Näistä yksi suosituimmista on Friedrich Nietzschen teesi siitä, miten ”ei ole faktoja, ainoastaan tulkin-toja”. Postmodernia filosofiaa puolustavissa puheenvuoroissa esitetään myös, että postmodernin filosofian ja faktoja halveksivan politiikan välillä on mahdotonta osoittaa syy-seuraussuhdetta. Tämän tunnustavat myös monet kriitikot. Kuten Niiniluoto kirjoittaa, ”Donald Trump ei varmaankaan ole lukenut Derridaa tai Baudrillardia, joten suoraa kausaalisuhdetta heidän välillään ei löydy” (Niiniluoto 2019, 12).

Koska Trump ei todella vaikuta mannermaisien filosofian lukijalta, monet ovat syyttäneet hänen neuvonantajiaan postmodernin strategian omaksumisesta. Tämä siitäkin huolimatta, että esimerkiksi paljon huomiota saanut entinen neuvonantaja Stephen Bannon on harras katolilainen ja siteeraa mieluummin Sun Tzun ja Raamatun kaltaisia esimoderneja lähteitä kuin postmodernisteja (Der Derian 2017). Yhteyttä postmodernistien ja totuudenjälkeisen ajan välillä pidetään usein epämääräisempänä, mutta kuitenkin merkityksellisenä. Johsua Forstenzerin mukaan Richard Rortya ei voi syyttää totuudenjälkeisestä politiikasta,

mutta hänen olisi pitänyt filosofisessa tuotannossaan tarjota tarkemmat episteemiset kriteerit politiikan tietopohjan tarkastelemiseen (Forstenzer 2018, 27). Diagnoosia ja sen kohdetta ei kuitenkaan pidä sotkea. Michel Foucault on yhtä vähän vastuussa tutkimistaan vallan ja kontrollin mekanismeista kuin Isaac Newton painovoimasta.

Ohutta politiikka-analyysia

Väitteessä ”totuudenjälkeisen politiikan” ja postmodernin filosofian yhteydestä on monia epäjohdonmukaisuuksia. Yksi olennainen heikkous on sen politiikka-analyysin kestävättömyys. Väite perustuu oletukselle, että populistinen politiikkapuhe ei piittäisi totuusväittämistä. Tilanne on usein juuri päinvastoin: populistisen retoriikan ytimessä on lupaus perinteisten poliitikkojen tai valtamedian pimeämän totuuden paljastamisesta. Trumpin retoriikassa totuus ja valhe ovat keskeisiä käsitteitä. Hän puhuu valemediasta (*fake news*), joka ei kerro kansalle totuutta. Trump ei nietscheläisittäin aseta omaa tulkintaansa todellisuudesta rinnakkain *The New York Timesin* tai Washingtonin poliittisen eliitin tulkintojen kanssa ja tarjoa niitä kansalaisten kriittisen ja monipuolisen tarkastelun kohteeksi. Hän sitä vastoin väittää paljastavansa totuuden ja samaan aikaan leimaa vastustajinaan pitämiään tahoja valehtelijoiksi. Trumpin poliittisessa puheessa hahmotellaan suurta totuuskertomusta – juuri sellaista, jota postmodernistit ovat pyrkinet haastamaan.

Postmoderni filosofiaperinne tarjoaa analyttiset työkalut populistisen totuuspuheen haastamiseen, ei sen vahvistamiseen. Konstruktivistinen tutkimusote pyrkii haastamaan, pilkkomaan osiin ja paljastamaan valtaapitävien väitteitä, joita esitetään arkijärkenä, yleisinä totuuksina ja neutraaleina kuvauksina maailmasta. Sen tuoma analyttinen arvo liittyy juuri vallan ja tiedon välisen verkoston purkamiseen. Populistista retoriikkaa käyttävät poliitikot Unkarin Viktor Orbánista Suomen Timo Soiniin hyödyntävät vastakkainasettelua, jossa yhdellä puolella ovat kansalle totuuden kertovat poliitikot ja toisella puolella totuuden pimeä vanha eliitti. Jo Veikko Vennamo hyödynsi 1970-luvulla poliittisessa retoriikassaan ajatusta yhtäältä ”rötösherroista” ja toisaalta siitä, että ”kyllä kansa tietää”. Niiniluoto kirjoittaa, että

postmodernismia seurannut totuuden rapautuminen ”on osaltaan luonut perustaa nykyiselle tilanteelle, jossa populistisen politiikan nousun ja sosiaalisen median lieveilmiöiden myötä luisutaan välinpitämättömyyteen totuudenmukaisuudesta” (Niiniluoto 2019, 14). Jää epäselväksi, mihin välinpitämättömyydellä totuudenmukaisuudesta viitataan. Valheellisiin faktoihin uskova ihminen pitää usein tietopohjaansa luotettavana. Hänelle totuudellisuus voi olla keskeinen arvo.

Jos joko populistista puhetta viljelevät poliitikot tai heidän kannattajansa olisivat välinpitämättömiä totuudenmukaisuudesta, he eivät puhuisi jatkuvasti totuudesta ja valheista. Niiden välinen raja lakkaisi olemasta merkityksellinen. Totuudenjälkeisen ajan keskustelun yksi paradoksaalisista piirteistä on ollut totuuden ja faktojen puolustaminen mielipiteisiin ja tunteisiin vedoten. Niiniluoto kirjoittaa: ”Valehtelulla tai siitä kiinni jäämisellä ei enää ole seurauksia häikäilemättömän vallanhimoisten poliittisten johtajien suosiolle, kun innokkaat kannattajat ovat valmiita suvaitsemaan epätotuuksia, joiden he luulevat palvelevan omaa ideologiaa tai henkilökohtaista etuaan.” (Niiniluoto 2019, 11.) Poliittisten mielipiteiden muodostuminen on affektiivinen prosessi, jonka ymmärtämiseksi täytyy tarkastella uskomusten, ennakko-oletusten, identiteettien ja viiteryhmän vaikutusta (ks. esim. Achen ja Bartels 2017; Lodge ja Taber 2013; Cohen 2003; Redlawsk ym. 2010; Zaller 2012). Ajatus siitä, että kansalainen yksinkertaisesti punnitsisi edustajan totuuspuhujaa ja sitten päättäisi suvaita tai olla suvaitsematta epätotuuksia, on tutkimustiedon valossa hyvin arveluttava (Mair ym. 2019).

On pikemminkin niin, että väite epärehellisen poliittisen eliitin pimeästä totuudesta on vetoava, koska politiikassa valehdellaan niin paljon. Jos politiikassa valehdeltaisiin hyvin harvoin, populistinen väite valehtelevista poliitikoista olisi vähemmän uskottava. Populistien hyödyntämän totuuspuheen voi nähdä seurauksena liberaalin demokratian jännitteille, joiden seurauksena liberaalia demokratiaa puolustavat poliittiset johtajat eivät ole riittävällä tavalla sitoutuneet liberalismiin tai demokratiaan. Viimeisten vuosikymmenten aikana liberaalien demokratioiden suhdetta faktoihin ja rationaalisuuteen on monelta osin lei-

mannut vallan, ei tiedonintressi (Saul 1992). Demokratioissa valtaa on siirretty systemaattisesti yrityksille, konsulteille ja asiantuntijoille (ks. esim. Crouch 2004; Kuusela ja Ylönen 2013; Wolin 2017). Samaan aikaan politiikkaa on määrittänyt monin paikoin rationaalisuuden ihanne, jossa arvopohjaisia kysymyksiä on pyritty ratkaisemaan faktojen avulla. Poliitiikan ideologinen liikkumatila alkoi näyttää 2000-luvulla varsin kapealta. Viime vuosien murrosta poliittisella kentällä eri puolilla Eurooppaa voi tarkastella vastareaktion poliitiikan teknistymiselle – pyrkimyksenä palauttaa ideologia politiikkaan.

Yhdysvalloissa presidentit Bill Clintonista Barack Obamaan puhuivat liberaalin demokratian kieltä, mutta edistivät lainsäädännöllisillä uudistuksilla korporatioiden valtaa (ks. esim. Hedges 2012). George W. Bushin valheet Irakin sotaan johdaneista tapahtumista hakevat vertaistaan poliittisen valheen pitkässä historiassa. Vuoden 2007 rauhannobelisti Al Gore varoitti hyökkäyksestä faktoja kohtaan jo vuosia ennen Trumpin valintaa presidentiksi (ks. myös Wheen 2004). Hänen mukaansa tiedon ekosysteemiä ohjaavat totuuden tavoittelun sijaan taloudelliset ja poliittiset motiivit. Voi siis sanoa, että populistisen totuuspuheen episteemiset kriteerit ovat kestäättömiä ja vastuuttomia, mutta vertailukohdaksi ei kannata hakea muiden poliittisten johtajien faktapohjaa vaan tapaa, jolla totuutta tarinallistetaan politiikassa.

Väittäkö politiikko, että hänellä on pääsy suureen totuuteen? Jos näin on, se tarjoaa haasteen koko poliittiselle kentälle, koska usein vastapuoleksi ei aseteta yksittäistä puoluetta vaan koko poliittinen järjestelmä. Koko poliittisen järjestelmän haastaminen vetoamalla sen pimittämään suureen totuuteen on uhka demokratialle, koska demokraattinen järjestelmä tarvitsee yleistynyttä luottamusta toimiakseen riittävän tehokkaaksi. Epäluottamuksella yksittäistä puoluetta tai poliitikkoa kohtaan on usein tervehdyttävä vaikutus demokratiaan, koska se voi johtaa väärinkäytösten kitkemiseen, mutta epäluottamuksen laajentuessa koskemaan koko poliittista järjestelmää sen oikeus on vaakalaudalla.

Toinen ilmeinen heikkous väitteessä totuuden jälkeisen politiikan ja postmodernismin välisestä yhteydestä on sen väitetty politiikkavaikutus. On

suorastaan hämmentävää, kuinka vuosikymmeniä marginaalisina ajattelijoina pidettyjä teoreetikkoja pidetään yhtäkkiä uuden aikakauden rakentajina. Postmodernismin valikoituminen syntipukiksi näyttää epäuskottavalta, kun ottaa huomioon episteemiset olosuhteet, jotka johtivat kahteen maailmansotaan, kylmään sotaan ja terrorismin vastaiseen sotaan (Der Derian 2017). Niiden taustalla ei ollut postmodernia relativismia. On selvää, että propagandalla ja poliittisilla valheilla on pitkä historia, joka kulkee eri reittiä postmodernin filosofian kanssa.

Politiikan totuuspohja

Niiniluoto tarkastelee artikkelissaan totuuden jälkeistä aikaa tieteenfilosofisesta näkökulmasta. Poliitiikan totuudellisuuteen ei kuitenkaan päde tieteentekemisen kriteerit. Poliitikassa on myös hyväksyttäviä valheita, jolloin herää kysymys siitä, ovatko esimerkiksi turvallisuuspolitiikassa kerrotut valheet osa haitallista totuuden rapautumista (Arendt 1967). Poliitiikan totuuspuhjan tarkastelussa täytyy rajata, mitä politiikan areenoita tarkastellaan. On laadullisesti eri asia, jos valtiojohtaja ei paljasta totuutta toisen maan aggressiiviselle johtajalle estääkseen sotilaallisen hyökkäyksen kuin jos valtiojohtaja valehtelee maansa kansalaisille oman valta-asemansa vahvistamiseksi. Totuuden jälkeisen ajan teesissä eri politiikan areenoita ja valheiden muotoja ei eritellä, vaan ne niputetaan yhteen valheen ja totuuden dikotomiaksi.

Niiniluodon mukaan totuuden jälkeiselle ajalle on tyypillistä valehtelun yleistyminen (Niiniluoto 2019, 11). Väitteen tueksi ei kuitenkaan tarjota tutkimustietoa aiheesta. Jotta voisi väittää valehtelun lisääntyneen, täytyisi väitteen tueksi olla paitsi tutkimustietoa myös mielekäs vertailukohta. Valehtelun lisääntymisen määrällinen tutkimus on rajattua monesta eri syystä. Ensinnäkin aineisto pitäisi sisällään vain sellaiset valheet, jotka ovat tulleet julkisuuteen. Entä valheet, jotka jäävät tunnistamatta tai raportoimatta? Poliitiikan julkisuudessa vallitsee epäsymmetrinen informaatio. Tutkija ei yksinkertaisesti pääse kaiken tarvittavan tiedon äärellä, koska osa siitä on luottamuksellista ja osaa ei ikinä kerrota julkisuuteen. Lasketaan ko valheisiin mukaan kaikki poliittisen valheen eri tyypit vai pelkästään yksinkertaiset faktavalheet?

(Paastela 1995.) Rakenteellisten valheiden, esimerkiksi korruption, systemaattisen harhaanjohtamisen tai organisoitujen valheiden tunnistaminen tai vertaileminen eri aikakausina vaatii laajaa perehtymistä paitsi poliittiseen kontekstiin myös luotamukselliseen tietoon.

Entä millä tavalla toimijan motiivit otetaan huomioon tarkastelussa? On eri asia kertoa tahattomasti epätosi kuin levittää tietoisesti valheita. Toisaalta monesti poliitikot levittävät väärää tietoa kuvitellen sen olevan totta. Joskus väärä tieto osoittautuu myöhemmin oikeaksi ja päinvastoin. Irakin sotaa koskevaa propagandaa pidettiin faktoina, jotka osoitettiin myöhemmin vääriksi. Mikä auktoriteetti määrittelee, kenen faktat voittavat – ministeriöt, asiantuntijat, toimittajat tai poliitikot? Poliitiikan valheiden analyysissä on keskityttävä määrän lisäksi laatuun. On laadullisesti eri asia esittää virheellisiin faktoihin perustuva väite virkaanastujaisten yleisömäärästä kuin oikeuttaa hyökkäyssota vääriksi tietämillään faktoilla. Niiniluoto kirjoittaa myös, että aiemmin lehdistöön voitiin luottaa (Niiniluoto 2019, 11). Tämä väite kaipaasi tarkentamista. Epäluottamus mediaa kohtaan ei ole 2010-luvun ilmiö. Esimerkiksi vuonna 1984 alle kymmenen prosenttia piti radion ja television kansalaisille antamaa tietoa luotettavana Suomessa (EVA 1984). Puoluelehtien aikakaudella puolestaan lehtien totuusperusta noudatti usein pikemminkin ideologista kuin journalistista ihannetta.

Episteemistä ja ideologista kamppailua

Kamppailussa totuudenjälkeistä aikaa vastaan omaksutaan naiivi totuus käsitys, jota edistetään myös vastapuolella. Totuuspuheesta muodostuu symmetristä retoriikkaa, jossa niin totuudenjälkeisen ajan vastustajat kuin populistista retoriikkaa käyttävät tahot vetoavat yksiselitteiseen totuuteen. Jean-François Lyotard saattaisi yllättyä, miten tarmokkaasti 2010-luvulla rakennetaan jälleen suurta kertomusta totuudesta. Totuudenjälkeisen ajan käsitteellä on vähän analyttistä selitysvoimaa. Se on pikemminkin kamppailun väline paitsi 2010-luvun tieteiden sodassa myös perinteisessä poliittisessa vastakkainasettelussa vasemmiston ja oikeiston sekä liberaalien ja konservatiivien välillä. Analyysissä totuudenjälkeisen ajan vaaroista hyökätään usein vastapuolta kohtaan sen sijaan, että

niissä pyrittäisiin syventämään ymmärrystä politiikan valheista ja faktoista.

Antto Vihma, Jarno Hartikainen, Hannu-Pekka Ikäheimo ja Olli Seuri kirjoittavat, että on kiusallinen kysymys, ”voivatko politiikan kynniset valehtelijat käyttää teoreetikkojen inspiroimaa postmodernia asennetta hyväkseen” (Vihma ym. 2018, 62). Kiusallisempi kysymys on, miten naiivi totuuden puolustaminen pelaa populistien ja ideologisesti motivoituneiden toimijoiden pussiin. Postmodernia ajattelua kohtaan esitetty syytös yhdistää tieteiden sotaa käyviä realisteja, oikeistopulisteja ja konservatiivivaikuttajia. Tieteenrealistien hyökkäys postmodernia filosofiaa vastaan tarjoaa poliittisen aseensa ja tarvittavaa intellektuaalista oikeutusta oikeistokonservatiiveille, jotka kamppailevat vasemmistolaisuutta, liberalismia ja usein myös yliopistojen autonomiaa vastaan. Yliopistoja politisoidaan tavalla, joka vaarantaa niiden yhteiskunnallisen aseman neutraaliin tiedontuottamiseen keskittyvinä instituutioina. Tieteenrealistien käymä episteeminen kamppailu postmodernia tieteenfilosofiaa vastaan tarjoaa hedeelmällistä maaperää yliopistojen politisoinnille, koska heidän argumenttinsa nivoutuvat yhteen yliopistovastaisten ja vasemmistoa vastustavien puheenvuorojen kanssa.

Samaan aikaan totuudenjälkeisestä ajasta puhuminen ohittaa poliittisen valheen pitkän historian, minkä seurauksena ymmärrys politiikan valehtelun eri muodoista heikentyy. Jos totuudenjälkeisen ajan vastustajat haluavat lisätä ymmärrystä politiikan faktoista ja totuuspuheesta, heidän pitää luopua ylimalkaisista ja harhaanjohtavista väitteistä totuuden murtumisesta 2010-luvun puolivälissä. Episteemisen tai poliittisen kamppailun pukeminen kärjistetyn yhteiskunta-analyysin muotoon ohjaa yhteiskunnallista keskustelua väärille urille, syventää vastakkainasetteluja, tekee politiikan valheiden kirjon ymmärtämisestä entistä vaikeampaa ja sumentaa kuvaa yhteiskunnassa meneillään olevista murroksista.

Lähteet

- Achen, Christopher H. ja Bartels, Larry M., *Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton: Princeton University Press, 2017.
Arendt, Hannah, *Truth and Politics*. *The New Yorker*. 25.2.1967.

- Cadwalladr, Carole ja Daniel Dennett: I begrudge every hour I have to spend worrying about politics. 12.2.2017, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/science/2017/feb/12/daniel-dennett-politics-bacteria-bach-back-dawkins-trump-interview>
- Calcutt, Andrew, The surprising origins of 'post-truth' – and how it was spawned by the liberal left. *The Conversation*, 18.11.2016, <https://theconversation.com/the-surprising-origins-of-post-truth-and-how-it-was-spawned-by-the-liberal-left-68929>
- Cohen, Geoffrey L., Party Over Policy: The Dominating Impact of Group Influence on Political Beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 2003, 808–822.
- Crilley, Rhys ja Chatterje-Doody, Precious, Security studies in the age of 'post-truth' politics: in defence of poststructuralism. *Critical Studies on Security*, published online in 2018. <https://doi.org/10.1080/21624887.2018.1441634>
- Crouch, Colin, *Post-Democracy*. Cambridge: Polity Press, 2004.
- Der Dorian, James, Trump requires a post-post-truth response. *The Conversation*, 30.5.2017, <https://theconversation.com/trump-demands-a-post-post-truth-response-77563>
- Edsall, Thomas B., Is President Trump a Stealth Postmodernist or Just a Liar? *The New York Times*, 25.1.2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/trump-postmodernism-lies.html>
- EVAn kansallinen asennetutkimus 1984 [elektroninen aineisto]. FSD1079, versio 1 (2002-08-08). Lempääliä: Yhdyskuntatutkimus [aineistonkeruu], 1984. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta [tuottaja]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2002.
- Fish, Stanley, Don't Blame Nietzsche for Donald Trump. *Foreign Policy*, 9.8.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/08/09/dont-blame-nietzsche-for-donald-trump/>
- Forstenzer, Joshua, Something has cracked: Post-truth Politics and Richard Rorty's Postmodernist Bourgeois Liberalism. *Ash Center Occasional Papers*, Harvard Kennedy School, July 2018.
- Hedges, Christopher, *Days of Destruction, Days of Revolt*. Nation Books, 2012.
- Houston, Kenneth, The Necessity of Postmodernism in the Post-Truth Age, *Areo Magazine*, 15.4.2018, <https://areomagazine.com/2018/04/15/the-necessity-of-postmodernism-in-the-post-truth-age/>
- Hämäläinen, Nora, *Är Trump Postmodern?* Helsingfors: Förlaget, 2019.
- Kuusela, Hanna ja Ylönen, Matti, *Konsulttidemokratia: Miten valtios- ta tehdään tyhmä ja tehoton*. Helsinki: Gaudeamus, 2013.
- Lodge, Milton ja Taber, Charles S., *The Rationalizing Voter*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Mair D., Smillie L., La Placa G., Schwendinger F., Raykovska M., Pasztor Z. ja van Bavel R., *Understanding our political nature: How to put knowledge and reason at the heart of political decision-making*. EUR 29783 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019.
- McIntyre, Lee, *Post-Truth*. Cambridge, MA: The MIT Press 2018.
- Niiniluoto, Ilkka, Kuka hukkasii totuuden? *Tieteessä tapahtuu* 2/2019, 9–15.
- Paastela, Jukka, *Valhe ja politiikka: tutkimus hyveestä ja paheesta yhteiskunnallisessa kanssakäymisessä*. Helsinki: Gaudeamus, 1995.
- Post-modernism after 9/11. *The Wilson Quarterly*, Autumn 2002.
- Perrin, Andrew J., Stop Blaming Postmodernism for Post-truth Politics. *The Chronicle of Higher Education*, 4.8.2017, <https://www.chronicle.com/article/Stop-Blaming-Postmodernism-for/240845>
- Pluckrose, Helen, How French 'Intellectuals' ruined the West: Postmodernism and Its Impact, Explained, *Areomagazine* 27.3.2017, <https://areomagazine.com/2017/03/27/how-french-intellectuals-ruined-the-west-postmodernism-and-its-impact-explained/comment-page-1/>
- Pomerantsev, Peter, Why We Are Post-Fact. *Granta*, 20.7.2016, <https://granta.com/why-were-post-fact/>
- Redlawsk, David P., Civettini, Andrew J. W. ja Emerson, Karen M., The Affective Tipping Point: Do Motivated Reasoners Ever 'Get It'? *Political Psychology*, 31(4), 2010, 563–593.
- Saul, John Raulston, *Voltaire's Bastards: The Dictatorship of Reason in the West*. New York: The Free Press 1992.
- Scruton, Roger, Post-Truth? Its Nonsense. *The Spectator*, 10.6.2017, <https://www.spectator.co.uk/2017/06/post-truth-its-pure-nonsense/>
- Vihma, Antto, Hartikainen, Jarno, Ikäheimo, Hannu-Pekka ja Seuri, Olli, *Totuuden jälkeen*. Helsinki: Teos, 2018.
- Waldman, Paul, How Donald Trump Is Turning the GOP into a Postmodernist Party. *The American Prospect*, 5.12.2016, <https://prospect.org/power/donald-trump-turning-gop-postmodernist-party/>
- Wheen, Francis, *How Mumbo-jumbo Conquered the World: A Short History of Modern Delusions*. Harper Perennial, 2004.
- Wolin, Sheldon S. *Democracy Incorporated: Managed Democracy and the Specter of Inverted Totalitarianism*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2017.
- Zaller, John R., *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

PAUL-ERIK KORVELA JA JOHANNA VUORELMA

Korvela on valtio-opin yliopistonlehtori Turun yliopistossa. Vuorelma on tutkijatohtori Tampereen yliopiston tutkijakollegiumissa.